

Rónai-Horváth Jenő

(1852–1915)

Családi háttér és tanulmányok

Horváth Jenő, későbbi császári és királyi altábornagy 1852. december 30-án született a Hont vármegyében található Drégelypalánkon, római katolikus vallású családban. Édesapja Horváth Miklós volt. (Nevét csak 1883. július 15-étől kezdődően használta Rónai-Horváth Jenő formában.) Lökösházi Tavaszy Ilonával kötött házasságából két fia (az apja katonatiszti hivatását választó Jenő, valamint László), továbbá három lánya (Ilona, Anna és Margit) született. Felesége 1937. december 15-én hunyt el, két nap múlva temették el a Rákoskeresztúri új köztemetőben. Horváth Jenő gimnáziumi tanulmányait Tatán és Győrött végezte.

A Monarchia fegyveres erejében uralkodó elvárásoknak megfelelően – a Honvédség szolgálati és vezényleti nyelvén – magyarul, továbbá a császári és királyi hadseregben használatos német nyelven tökéletesen beszélt és írt.

Katonatiszti és tábournoki pályafutása

Rónai-Horváth Jenő katonatiszti és tábournoki pályafutása folyamán végig az 1867-es kiegyezés eredményeként létrejött Osztrák–Magyar Monarchia szárazföldi fegyveres erejének második vonalát alkotó, a dualizmus időszakában Magyarországon önálló magyar fegyveres erőnek tekintett magyar királyi Honvédségben szolgált, egészen haláláig.

1874. október 4-én besorozott honvédként került az Ipolyságon állomásozó magyar királyi 62. honvéd gyalogzászlóaljhoz, majd 1875–1876 folyamán elvégezte – az 1872 óta a honvédtisztképzés fellegvárának számító – magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia tisztképző tanfolyamát Budapesten. 1876. szeptember 18-án soron kívül hadnaggyá nevezték ki, és egyidejűleg századtisztként, valamint zászlóaljsegédtisztként kezdte meg szolgálatát a magyar királyi 59. honvéd gyalogzászlóaljban Ógyallán. 1878–1879-ben a budapesti magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia felsőbb tiszti tanfolyamát, majd 1879 és 1881 között az osztrák–magyar vezérkar szakképző intézményét, a bécsi császári és királyi Hadiiskolát végezte el, utóbbit kiváló eredménnyel. 1881. november 1-jén soron kívül főhadnaggyá nevezték ki, s azzal egyidejűleg első vezérkari beosztásába helyezték: a császári és királyi VI. hadtest vezérkari osztályán kezdte meg szolgálatát Kassán. 1882-ben a budapesti magyar királyi Honvédelmi Minisztérium I. ügyosztályára osztották be, s ott a tisztképzési ügyek referenseként teljesített szolgálatot. 1885. október 1-jétől a budapesti magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia szolgálatiszabályzat-, harcászati- és hadtörténelem-tanáráként vett részt a honvédtisztképzésben és a jövő honvédtisztek nevelésében. Beosztásában eltöltött ideje alatt, 1886. május 1-jén soron kívül II. osztályú, 1888. május 1-jén pedig I. osztályú századososá léptették elő. 1891. október 1-jétől csapatszolgálatra vezényelték: a 2. zászlóalj parancsnoka lett a pozsonyi magyar királyi 13. honvéd gyalogezredben. 1892. október 16-tól a magyar királyi IV. honvédkerület parancsnokának segédtiszti beosztásában szolgált Pozsonyban, 1892. november 1-jétől az Osztrák–Magyar Monarchia szárazföldi haderejében rendszeresített legalacsonyabb törzstiszti rangban, vagyis őrnagyként. 1894. október 17-től a Ludovika Akadémián működött magyar királyi honvéd törzstiszti tanfolyam tanára és parancsnokhelyettese volt Budapesten, 1895. május 1-jétől alezredesi rangban. (A honvéd törzstiszti tanfolyam célja az volt, hogy az előléptetésre alkalmas századosok a törzstisztek számára – az őrnagyok, az alezredek és az ezredek tartoztak ebbe az állománykategóriába – szükséges elméleti ismereteket megszerezzék.)

Rónai-Horváth Jenő kiváló szónoki képességekkel rendelkezett, tanárként is kimagasló eredményeket ért el, hiszen előadásaira a magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia tisztképző vagy törzstiszti tanfolyamán végzett honvédtisztek hosszú sora emlékezett még évek múltán is. Tanítványai és alárendeltjei valósággal rajongtak érte, hallgatósága körében rendkívüli elismertséget szerzett.

1897. április 16-tól ismét csapatszolgálatot látott el, mivel a magyar királyi 1. honvéd gyalogezred parancsnokságát vette át Budapesten, majd 1897. november 1-jén ezredessé nevezték ki beosztásában.

1901. december 20-tól a magyar királyi 75. honvéd gyalogdandár megbízott parancsnokaként folytatta tiszti pályafutását Kolozsvárott. 1902. augusztus 1-jén várakozási illetékekkel egy évre szabadságolták Budapesten. (A katonai felülvizsgáló bizottság által részleges rokkantaknak nyilvánított tiszteket fél illetményrel – várakozási illetékekkel – legfeljebb egyéves időtartamra szabadságolták. A fél vagy egy év után megejtett újbóli egészségügyi felülvizsgálat eredményétől függően, ha az illető tisztet szolgálatra alkalmasnak találták, folytathatta tiszti pályafutását, vagyis visszahívták aktív szolgálatra vagy kisebb igénybevétellel járó beosztásba. Alkalmatlanság esetén viszont leszerelték.) 1903. szeptember 20-tól a magyar királyi 82. honvéd gyalogdandár parancsnoki teendőit látta el Pécsen. 1904. május 1-jén az Ausztria–Magyarország hadseregében rendszeresített legalacsonyabb tábornoki rendfokozat tulajdonosa lett, azaz császári és királyi vezérőrnaggyá nevezte ki az uralkodó, dandárparancsnoki beosztásában. (A Monarchia három fő alkotórészből álló szárazföldi fegyveres erejének – a császári és királyi hadsereg, továbbá a magyar királyi Honvédség és a császári–királyi Landwehr – tábornoki kara egységes volt, azaz a magyar és az osztrák Honvédségnek nem léteztek külön tábornokai. A vezérőrnagyi rendfokozatot elért tiszteket – a haderő egységes irányítását többek között ezzel is kimutatva – császári és királyi tábornokká nevezte ki az uralkodó. A vezérőrnagyi rendfokozat általában dandár-, az altábornagyi pedig hadosztályparancsnoki beosztást feltételezett.)

Rónai tábornok 1905. április 26-án a magyar királyi 76. honvéd gyalogdandár parancsnokságát vette át Nagyszebenben. 1906. május 22-től a magyar királyi V. honvédkerület megbízott, majd 1906. november 27-től a magyar királyi V. honvédkerület kinevezett parancsnoki beosztását látta el Székesfehérváron. 1908. május 1-jén elérte katonatiszti és tábornoki pályafutásának legmagasabb rendfokozatát, hiszen I. Ferenc József császári és királyi altábornaggyá nevezte ki. 1909. október 14-én a kassai magyar királyi III. honvédkerület parancsnoki beosztásába helyezték. Megrendült egészsége miatt 1910. május 26-án

a birodalom uralkodója felmentette beosztásából, 1911. február 1-jén pedig nyugállományba helyezték. Azt követően Budapesten élte nyugdíjas éveit.

Az 1914 előtt Ausztria–Magyarország haderejében szolgált tiszt- és tábornoktársai többségéhez hasonlóan nem adatott meg számára, hogy hadvezéri képességeit háborúban vagy az Osztrák–Magyar Monarchia fegyveres ereje által a korszakban indított néhány kisebb hadjárat valamelyikében (1869-ben és 1882-ben a dél-dalmáciai és hercegovinai felkelés leverésében, 1878-ban Bosznia és Hercegovina, 1879-ben pedig a Novi Pazar-i szandzsák katonai megszállásában) kamatoztathassa. Nem szerezhette harctéri tapasztalatot a 19. és 20. század fordulója után vívott helyi háborúkban (mint például az 1904–1905-ben zajlott orosz–japán háborúban, ahol példának okáért Maximilian Csicseric von Bacsány császári és királyi alezredes az orosz, Dáni Béla százados pedig a japán oldalon követte nyomon osztrák–magyar hadiattaséként a háború eseményeit), továbbá más külföldi katonai missziókban sem. Éppen ezért vérbeli tábornokként egyfajta elégtételt jelenthetett számára a Nagy Háború kitérése 1914 augusztusának elején, amely felkínálta az alkalmat hadszíntéri alkalmazására, bevetésére. A frontkörülmények között éles helyzetben próbálhatta ki a budapesti honvéd Ludovika Akadémián és a törzstiszti tanfolyamon tanítványainak sokszor elismételt, általa számtalanszor leírt hadművészeti és harcászati elméleti ismereteinek gyakorlati értékét.

A Nagy Háború harmadik hónapjában, 1914. október 12-én hivatalosan is aktiválták a korábbi nyugállományból, majd császári és királyi seregtestparancsnok lett Désen. 1914. december 13-án a világháborús hadszínterek közül az orosz frontra küldték: kinevezték a Karl Pflanzler-Baltin lovassági tábornok (1855–1925) által vezetett hadseregcsoport balszárnyán, a Kárpátokban harcoló úgynevezett uzsoki csoport (1915. január 14-től új parancsnoka után már Szurmay-csoport) parancsnokává. Az „orosz gőzhenger”, vagyis a jelentős túlerőben lévő cári csapatok betörését a történelmi Magyarország területére sikeresen elhárította, 1914. december 25-én pedig csoportja élén sikerült visszafoglalnia az oroszoktól a létfontosságú Uzsoki-szorost. Ezért a haditettéért és hadvezéri érdemeiért a Monarchia uralkodójától megkapta a hadidíszítményt az Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztjéhez, amelyet már 1909 óta birtokolt. (Haditettének jelentőségét mutatja többek között az a tény is, hogy gyermekei, Rónai-Horváth Jenő vezérkari százados, továbbá László, Ilona, Anna és Margit 1917. június 18-án magyar nemesi címet és az uzsoki nemesi előnevet kapták IV. Károlytól, mintegy utólag is elismerve apjuk harctéren szerzett érdemeit.)

A hadszíntéren azonban súlyos betegség jelei ütözköztek ki rajta, amelynek következtében 1915. január 5-én haza kellett térnie Budapestre. 1915. február 1-jén hivatalosan is visszahelyezték a korábbi nyugállományba. 1915. március 2-án hunyt el a IX. kerületi Knezits utca 15. alatti budapesti otthonában, a harc-téren szerzett betegsége következtében.

1915. március 5-én temették el a budapesti Kerepesi (ma Fiumei) úti sírkertben. Sírját a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság 2001-ben védetté nyilvánította.

Elismerései

Katonatiszti és tábornoki pályafutása során szerzett érdemeit és tehetségét számos osztrák–magyar kitüntetés adományozásával is elismerték, így 1891. október 12-től a Katonai Érdemkereszt, 1897. május 29-től az Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya, 1898. december 2-től a Jubileumi Emlékérem a fegyveres erő számára, 1908. december 2-től a Katonai Jubileumi Kereszt, 1909. szeptember 26-tól az Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztje, 1915. február 17-től a hadidísztmény az Osztrák Császári Lipót Rend lovagkeresztjéhez kitüntetésekkel mondhatta magáénak.

Rónai-Horváth Jenő tudományos és katonatudósi tevékenysége

Rónai-Horváth Jenő a 19. század utolsó évtizedeiben a Magyar Tudományos Akadémián fellendült hadtudományi tevékenység egyik főszereplője volt. A nagy formátumú katonatudós tudományos munkássága átnyúlt egészen a 20. század első másfél évtizedéig.

Katonatudósi érdemeit számos tudományos cím adományozásával, valamint akadémiai tisztségbe történt megválasztásával is elismerték. 1886 és 1888 között a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályához tartozó és 1883. május 13-án életre hívott Hadtudományi Bizottság helyettes előadója, majd az 1888–1898 közötti időszakban a Bizottság előadója volt. 1888. május 4-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, 1909. december 29-én az MTA II. (Filozófiai, Társadalmi és Történelmi Tudományok) Osztálya összesen 20 (17 neves civil: például Ballagi Aladár egyetemi tanár, Csánki Dezső, Károlyi Árpád, Angyal Dávid egyetemi tanár, Borovszky Samu és Takáts Sándor, akik mindnyájan az MTA levelező tagjai voltak, és három katonatiszt:

Rónai-Horváth Jenő altábornagy, Breit József vezérkari alezredes és Sárai Szabó Lajos honvéd százados) tagból álló Hadtudományi Bizottságának elnökévé, végül 1910. április 28-án az Akadémia tiszteleti tagjává választották, amellel pedig továbbra is megtartotta az MTA Hadtudományi Bizottságának elnöki tisztét.

A Magyar Tudományos Akadémia Ügyrendje szerint a Hadtudományi Bizottság

„feladata a magyar hadtörténelmi kútfők és egyéb emlékek felkutatása, kiadása és feldolgozása. Közlönye a Hadtörténelmi Közlemények, melyet a bizottság előadója szerkeszt, ezen kívül a bizottság feladatának megfelelő egyéb kiadványokat is közzétesz, ilyenek létesítésére az előmunkálatokat megteszi, igyekszik katonai szakférfiakat működési körébe vonni, s az érdeklődést a magyar hadtörténet és emlékei iránt felkelteni és ébren tartani!”.

Rónai-Horváth Jenő többek között tagja volt a Magyar Történelmi Társulatnak és sok más tudományos egyesületnek is. Az 1896-os budapesti millenniumi kiállítás idején a hadtörténelmi csoportbizottság és a nemzetközi zsűri tagjai között szerepelt.

A fentebb már részletezett kiváló katonai képességei, tehetsége és erényei mellett Rónai-Horváth Jenő elmélyült kutatásokat végzett a hadtudományok terén, idejét kiváltképpen a hadtörténelem művelésének szentelte. Olyan neves elődök nyomdokán haladt, mint Tanárky Sándor, Kiss Károly, Horváth Mihály, Ipolyi Arnold. Tudományos munkásságának rendkívül gazdag örökségét hagyta az utókorra. Több mint száz hadtudományi és hadtörténelmi témájú tanulmány, valamint számos egyéb kisebb közlemény jelent meg a neve alatt. Négy – a magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia számára írt – tankönyvet, továbbá négy alpműnek számító kötetet jegyzett szerzőként, egy könyvet pedig szerkesztőként.

Írói munkássága 1876-ban, az akkor még egyedül létező katonai folyóiratban, a *Ludovika Akadémia Közlönyének* lapjain indult, s a folyóiratnak két évtizeden át volt munkatársa. Összesen 21 tanulmányt és számos könyvismertetést tett közzé a tudományos orgánium hasábjain. Azokon kívül egy tanulmányt publikált a *Századokban*, összesen 27 tanulmányt, valamint számos kisebb cikket és könyvismertetést a *Hadtörténelmi Közleményekben*, a Bécsben megjelenő *Organ der Militär-Wissenschaftlichen Vereine* című folyóiratban pedig két tanulmánya látott napvilágot németül.

Az MTA Hadtudományi Bizottságának megbízásából szerkesztette meg a *Magyar Katonai Évkönyv 1886-ra* (a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában jelent meg 1887-ben) címet viselő kötetet, amelyben hat tanulmányt tett közzé.

Tanulmányai és cikkei a magyar történelem szinte mindegyik korszakát felölelték. Több közleményében foglalkozott a honfoglalással és Mátyás király hadművészetével, továbbá élénken foglalkoztatták a költő, író, hadvezér és politikus Zrínyi Miklós (1620–1664) hadjáratai, valamint művei. 1889. január 21-én megtartott akadémiai székfoglalójában is Zrínyi hadtudományi elveiről értekezett, kiemelve „hadtudományi elvei közül azokat, melyek hadművészeti szempontból legkiválóbbak”.

Rónai-Horváth az európai hadtörténetírásban a Napóleon utáni időszak legjelentősebb katonai elméletírója, Carl von Clausewitz munkássága következtében a 19. század közepén felbukkant metodizmus elméletét innovatív módon a 17. századi hadviselésre alkalmazta. A metodistának nevezett hadviselési mód elemeit (a várak és erődök stratégiai jelentőségének túlbecsülése, a határozott hadműveletek mellőzése, a csaták vagy döntő ütközetek gondos kerülése) igyekezett kimutatni Raimondo Montecuccoli (Zrínyi kortársa és legnagyobb ellensége) tevékenységében és műveiben. Az utóbbi által képviselt manőverező és merev hadművészeti elvvel szembeállította Zrínyi aktív katonai tevékenységét, valamint munkáiban megfogalmazott nézeteit. Rónai-Horváth szerint Zrínyi a hadi tudományok és a hadművészet alapjának a hadtörténelmet vallotta, de a metodistáktól eltérően őva intett a megtörtént dolgok mechanikus ismétlésétől, a históriaolvasást és tanulást csupán a gyors elhatározásokra való képesség fejlesztésére javasolta. Összehasonlította Montecuccoli és Zrínyi nézeteit a vezér tulajdonságairól és a hadműveletek vezetéséről, s megállapította, hogy amíg az előző konkrét esetekre és viszonyokra szabott, mesterséges rendszerbe foglalt szabályokat állít fel, addig Zrínyi inkább általános jellegű tanácsokat ad, amelyek a hadviselés legkülönbözőbb helyzeteire is alkalmazhatók. Rónai-Horváth elismeréssel szólott arról, hogy Zrínyi a hadművészetnek a hadtörténelemből, valamint a klasszikus művekből összegyűjtött, saját tapasztalatával és elmélkedéseivel fűszerezett elveit tartalmazó *Vitéz hadnagy* mellett a magyar hadügy reformtervét is kidolgozta *Az török Áfium ellen való orvosság* és a *Tábori kis tracta* című műveiben. Zrínyinek az erők koncentrálásáról, a gyors és merész hadműveletekről, az élelmezésről vallott és leírt nézeteit a korát megelőző elvnek mondta. Meglepően elfogulatlanul azt is megállapította, hogy Zrínyi Miklóst joggal nevezhetjük a 17. század egyik legvitézebb és legvakmerőbb portyázó hadvezérének, azonban nem sorolhatjuk a nagy hadvezérek közé.

A magyar hadügy Zrínyi által tervezett megreformálásának, valamint az állandó nemzeti hadsereg létrehozásának hangsúlyozásával Rónai-Horváth Jenő katonatisztként történelmi érvet akart szolgáltatni a magyarság Monarchia

közös haderején belüli önállósodási törekvéseinek az éppen akkoriban zajlott úgynevezett véderővita közepette. (Az 1868. évi véderőtörvény megújításáról és módosításáról szóló általános vita 1889. január 10-én kezdődött a magyar képviselőházban, és 1889 áprilisáig tartott. A diskurzus a magyar országgyűlés újoncmegajánlási jogáról és a közös hadsereg magyar egyéves önkénteseinek német nyelven leteendő tartalékos tiszti vizsgája körül folyt. A vita átcsapott a Parlament falain, tüntetésekbe és összecsapásokba torkollott. Az ellenzéknek sikerült megakadályoznia a véderőtörvény-tervezet vitatott pontjainak elfogadását, továbbá a közös hadsereg hivatalos megnevezése a korábbi császári-királyiról *császári és királyira* változott. A politikai válság végül Tisza Kálmán miniszterelnök 1890. március 9-én történt lemondásával ért véget.)

Rónai-Horváth nagy érdeme, hogy ő volt az első, aki Zrínyi prózai műveit katonai és szakmai szempontból szakszerűen elemezte, valamint az irodalomtörténeti értelmezés mellé helyezte a hadtudományi megközelítést. Leszögezte, hogy első klasszikus katonai írónk, a hadi tudományok első magyar művelőjének „hadtudományi munkáit nem szabad egyszerűen magyar *irodalmi emlékek* tekintenünk, becses művek ezek, melyekből a mai hadseregnek tisztjei is sokat – igen sokat tanulhatnak”.

Az MTA Hadtudományi Bizottságának megbízásából Rónai-Horváth 1891-re elkészítette a székfoglalójában már említett művet, amelynek a *Gróf Zrínyi Miklós a költő és hadvezér hadtudományi munkái* címet adta. A mű jelentőségét az adta, hogy Zrínyi Miklóst korábban leginkább költőként magasztalták a magyar szakirodalomban. Hadtudományi munkái viszont korának színvonalán álltak, és kiváló hadvezéri képességeinek kétségtelen bizonyítékai voltak. Kijelenthetjük, hogy Zrínyi mint a hazaszeretettől áthatott hős katona volt Rónai-Horváth Jenő eszményképe, mind katonaként, mind pedig íróként. Rónai-Horváth Zrínyi hadtudományi munkáinak kommentekkel ellátott kritikai kiadásával elévülhetetlen érdemeket szerzett. A kötet alapvető forrásmunka, amelyet még ma is használnak és haszonnal forgatnak a korszakkal foglalkozó szaktörténészek. A témakör egyik legutóbbi monografikus formában megjelent feldolgozása Rónai-Horváth művét számos helyen említi.

A mű előszavában élesen elválasztja a hadtudományi, a politikai műveket és a leveleket, majd megindokolja a cím és az anyag kiválasztását. A következőképpen fogalmaz:

„A Magyar Tudományos Akadémia hadtudományi bizottsága csakis az első csoportot, a hadtudományi műveket kívánta újból kiadni, nemcsak maradandóbb értékűknél fogva,

de azért is, mert reményli, hogy ezen, a tisztán katonai tudományos szempontból is fölötte érdekes, e mellett pedig mély hazafias érzéstől áthatott munkák, a véderő mindkét részének magyar tagjainál hálás fogadtatásra találhatnak.”

Továbbá hozzáfűzi:

„Nekem Zrínyi munkáinak kiadásánál csak a tolmács igénytelen szerepe jutott, de Zrínyi Miklóst tolmácsolni nemes föladat s a munka, mely velejár, nem fáradságot okoz, de élvezetet szerez, míg jutalma az lesz, ha általa Zrínyi nagy szellemének hatása, önzetlen hazaszeretete minél nagyobb körben terjed.”

Kiváló művének bevezetőjében Zrínyi katonai pályáját vázolja fel, majdnem szó szerint megismételve akadémiai székfoglalójának szövegét. Rendkívül jellemző az, amit végül elhagy belőle: Zrínyi hadvezéri értékelésének problémakörét, illetőleg az arra adott, a 19. század utolsó évtizedének nemzeti elfogultságán túlmutató választ.

Zrínyi írásai közül első helyre *Az török Áfium ellen való orvosság* című művét teszi, mint hazafias szózatot, majd a Mátyás királyról szóló elmélkedést, utána pedig a *Vitéz hadnagy* főcím (Rónai találmánya) alatt a korábban külön tárgyalt *Discursusok*, *Aphorismák* és a *Centuriák* gyűjteményét (az utóbbi cím is Rónai-Horváthtól származik). A mű végére kerül a töredékben maradt *Tábori kis tracta*. Megállapítása szerint Zrínyinek korát megelőző elvei részint az *Áfiumban*, részint pedig a *Tábori kis tracta*ban vannak lefektetve.

A jegyzetek között Rónai-Horváth visszatér a metodizmus kérdésére, valamint a munkák kronológiájára. Az *Áfiumot* 1661–1662-re datálja, a *Mátyás-elmélkedések* szerinte 1654–1655-ben készültek. A *Vitéz hadnagy* elkészültét (összekapcsolva azt a Montecuccoli elleni vitával és a szentgotthárdi csatával) 1664-re teszi, a *Tábori kis tracta* keletkezéséről viszont nem szól.

Rónai-Horváth Jenő 1888 januárja és 1897 decembere között az első magyar hadtörténelmi folyóirat, a *Hadtörténelmi Közlemények* első tíz évfolyamának szerkesztője volt, szintén az MTA Hadtudományi Bizottságának megbízásából. (A Bizottság 1887. december 3-án tartott ülésén határozta el, hogy 1888. évi költségvetésének 1600 forintját a *Hadtörténelmi Közlemények* című folyóirat kiadására fordítja.)

Felelősségteljes munkakörét nagy tehetséggel és szerkesztői bravúrral látta el. Szerkesztőségének idején a magyar hadtörténelem igen gazdag anyagát tette közzé a folyóirat, amelynek kezdettől fogva az volt a célja, hogy

„a különösen is szegény magyar katonai irodalom leginkább mellőzött ágát, a magyar hadtörténelmi irodalmat, mely nemzetünk dicső multjának történetét van hivatva megőrkíteni, egy oly szakfolyóirattal ajándékozta meg, mely a magyar hadi események szakszerű feldolgozását adván, a magyar tisztnek, a magyar katonának kedves olvasmányát képezze, a magyar történetíróknak munkálataiknál jól értékesíthető adatokat nyújtson, végre pedig, hogy a magyar hadi dicsőség emlékét felújítván, a hazafias szellemet terjeszse, s a magyar nemzet fiainak legszebb erényét, a hazaszeretetet ápolja, fejlessze.”

Azokat az erényeket, amelyek véleménye szerint azt a belső erőt képviselik, amely a katonát győzni tanítja.

A Hadtudományi Bizottság által kiválasztott első szerkesztőbizottság tagjai egytől egyig elismert tudósok voltak, és ketten nagy jártassággal rendelkeztek folyóiratok, kiadványok szerkesztésében: Majláth Béla történész és régész volt, Thaly Kálmán történész 1875-ig, Szilágyi Sándor történész pedig 1875-től volt a *Századok* szerkesztője.

Rónai-Horváth a szerkesztőbizottság és a Hadtudományi Bizottság segítségével kialakította a folyóirat jellegének legjobban megfelelő szerkezetet, amely három nagy részből állt: I. Értekezések és önálló nagyobb dolgozatok; II. Hadtörténelmi apróságok; III. Egyéb tárcabeli közlemények. A harmadik témaegységben a könyvismertetések, a hadtörténelmi irodalom repertóriumai és a hadtörténelmi okmánytár kapott helyet. A folyóirat első számában a korszak legjelesebb történészeinek és hadtörténészeinek, valamint más szakembereknek a tollából jelentek meg értékes írások. A *Hadtörténelmi Közleményeket* a Franklin Társulat adta ki, a folyóirat borítóját a korszak egyik legtöbbet foglalkoztatott sajtógrafikusa és fametszője, Pollák Zsigmond készítette.

Rónai-Horváth célul tűzte ki, hogy a folyóirat a magyar hadiesemények szakszerű feldolgozását adja, a magyar tisztnek, a magyar katonának kedves olvasmányát képezze, a magyar történetíróknak munkájukhoz jól értékesíthető adatokat szolgáltasson.

A Hadtudományi Bizottság 1888. április 13-án lezajlott ülésén Rónai-Horváth Jenő arról számolhatott be, hogy a *Hadtörténelmi Közlemények* előfizetőinek száma az 1888-as évben megközelítette az 500 főt, s a lap iránt különösen a magyar királyi Honvédség tisztikara mutatott elismerésre méltó érdeklődést. (A honvédtiszt előfizetők száma a későbbiekben 600 főre emelkedett, a honvédelmi miniszter pedig a csapatkönyvtárak számára 100 példányt fizetett elő.)

A folyóiratban tíz év leforgása alatt 92 szerző 396 tanulmánya és cikke, továbbá 131 szerző nélküli, főként a szerkesztő tollából származó, a hadtörténelmi apróság kategóriájába sorolható kisebb cikk látott napvilágot, összesen tíz kötetben és 432 nyomtatott ív terjedelemben.

Rónai-Horváth 1897-ben a budapesti 1. honvéd gyalogezred parancsnoka lett, és lemondott a folyóirat szerkesztői (és egyidejűleg a Hadtudományi Bizottság előadói) posztjáról, utódja 1898. január 1-jével Bárczay Oszkár császári és királyi kamarás, volt honvéd huszárszázados, a Magyar Tudományos Akadémia főtktári segédje lett. (Rónai-Horváth lelkiismeretes szerkesztői tevékenységével olyannyira jól megalapozta a folyóirat működését, hogy az – kisebb kihagyásokkal – mind a mai napig létezik, s jelenleg a 137. évfolyamánál tart.)

Rónai négy kiváló, a Ludovika Akadémia hallgatói számára írt tankönyvvel gazdagította a magyar nyelvű katonai szakirodalmat, amelyek a megjelenés sorrendjében a következők: *Harcászat* (I. kötet 1888, II. kötet 1891), *Az egyetemes hadtörténelem vázlata* (1889), *Az újabbkori hadviselés történelme* (1891), *Az alkalmazó harcászat kézikönyve* (1895).

Az általa szerkesztett *Magyar Hadtörténelmi Könyvtár* sorozat 1891–1897 között jelent meg a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában. Abban közreadta két fő művét is, nevezetesen *Gróf Zrínyi Miklós a költő és hadvezér hadtudományi munkáit* (1891), valamint a *Magyar hadi krónika. A magyar nemzet ezeréves küzdelmeinek katonai története* című művét két vaskos kötetben (I. kötet 1895, II. kötet 1897). Utóbbi a millennium alkalmából kiadott és hadtörténelmi kézikönyvnek szánt kétkötetes munka, a honfoglalástól kezdve az 1882-ben Dél-Dalmáciában és Hercegovinában kitört felkelés osztrák–magyar csapatok által történt leveréséig időrendben tárgyal minden hadi eseményt, hadjáratot, ütközetet és várostromot, több mint ezer oldal terjedelemben. A mű lényegében tiszta eseménytörténet, a szerző alapvetően a történések közérthető, minél több helységnevet és dátumot tartalmazó leírására törekedett. Az egyes fejezetek elején Rónai-Horváth felsorolja az adott történelmi korszakról szóló forrásmunkákat és kézikönyveket.

Pályafutásának méltatása

Rónai-Horváth Jenő altábornagy kiválóan képzett katonatiszt volt, aki a magyar királyi Honvédséghez 40 éven át kötődő és magasra ívelő pályafutása során elvéthetetlen érdemeket és hírnevet szerzett magának. Katonatiszti és tábornoki karrierje mellett igen jelentős tudományos pályafutást mondhatott magáénak. Kiemelkedő tehetségét a magyar katonai és hadtörténelmi irodalom magas szintű művelésének szolgálatába állította, hadtörténelmi és hadtudományi szakírói alkotó tevékenysége során sok alpművel gazdagítva azt.

Korai halálával a magyar királyi Honvédség nem csupán egyik kiválóan képzett, a Nagy Háború orosz hadszínterét is megjárt tábornokát, hanem az egyetemes és a magyar hadtörténelem kiváló ismerőjét, a magyar katonai irodalom egyik legértékesebb művelőjét, valamint legnagyobb magyar katonatudósainak egyikét is elveszítette.

Irodalom

- Ács Tibor: A Hadtörténelmi Közlemények első száz évéről. A kezdetektől 1898-ig. *Hadtörténelmi Közlemények*, 103. (1990), 1. 168–178.
- Ács Tibor: A Magyar Tudományos Akadémia kiemelkedő katonatudósai. In Ács Tibor: *Haza, hadügy, hadtudomány. Hadtörténeti és tudománytörténeti írások*. Szerk. Horváth István – Kiss Jenő. Budapest, Honvédelmi Minisztérium Oktatási és Tudományszervező Főosztály, 2001. 235–250.
- Balla Tibor: *A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai. Tábornyagok, vezérezredek, gyalogsági és lovassági tábornokok, tábornoszernagok*. Budapest, Argumentum Kiadó, 2010.
- Balla Tibor: A dualizmus korának hadtörténete (1867–1914). In Hermann Róbert (szerk.): *Magyarország hadtörténete III. Magyarország a Habsburg Monarchiában 1718–1919*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2015. 209–235.
- Balla Tibor: *A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai. Altábornyagok*. Budapest, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2019.
- Gerő József (szerk.): *A királyi könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke*. Budapest, magánkiadás, 1940.
- Hausner Gábor: *Márs könyvet olvas. Zrínyi Miklós és a 17. századi hadtudományi irodalom*. Budapest, Argumentum Kiadó, 2013.
- Hausner Gábor: „Elméleti ellentéte Montecuccolinak?” A Zrínyi-próza és az egyetemes hadtudományi irodalom. In Bene Sándor – Fodor Pál – Hausner Gábor – Padányi József (szerk.): *Határok fölött. Tanulmányok a költő, katona, államférfi Zrínyi Miklósról*. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2017. 95–122.
- Hermann Róbert: A magyar hadtörténeti szintézisek 1842-től napjainkig. In Kincses Katalin Mária (szerk.): *A magyar hadtörténetírás története és aktuális kérdései*. Budapest, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2015. 239–281.
- Rónai-Horváth Jenő: Gróf Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér) hadtudományi elvei. Akadémiai székfoglaló értekezés. *Hadtörténelmi Közlemények*, 2. (1889), 1. 1–19.

- Rónai-Horváth Jenő: *Gróf Zrínyi Miklós a költő és hadvezér hadtudományi munkái.* Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1891.
- Szendrei János: Rónai Horváth Jenő tiszteleti tag emlékezete. Előadta 1915. december 13-án. Arczképpel. *A Magyar Tudományos Akadémia Elhunyt Tagjai Fölött Tartott Emlékeszédek*, 17. (1916), 7. 165–175.
- Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái. IV. kötet. Gyalay–Hyrtl.* Budapest, Hornyánszky Viktor Könyvkiadó Hivatala, 1896.

Források

- Hadtörténelmi Levéltár, Tiszti anyakönyvi lapok 45543
Hadtörténelmi Levéltár, Honvédelmi Minisztérium, Általános 4. osztály 1927